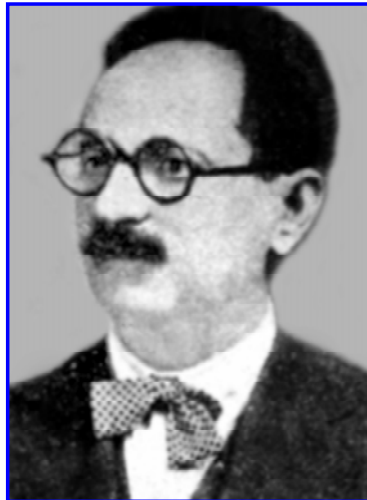


# I U D A I C A

## Judaica Romaniae

Pagina „Judaica“ a „Realității Evreiești“ este, deopotrivă, și o pagină de „Judaica Romaniae“. Știm noi oare pe care dintre sutele de personalități evreiești, de altădată sau de azi, trebuie să le cuprindem sub acest generic?! Ca trucidător la un *Lexicon de personalități evreiești din România*, cu circa 400 de medalioane - fișe biobibliografice despre oameni de știință, literați, artiști, manageri, lideri comunitari, deservenți de cult etc., etc. - aleg pentru începutul serialului o personalitate pregnantă și relevantă pentru ireductibilul său spirit iudaic: filosoful **I. BRUCĂR** (1888-1960).



Provenit dintr-o familie modestă de evrei trăitori în satul Bosancea din județul Suceava, Iosif Brucăr ajunge să-și facă liceul în București iar studiile superioare la București, Jena, Leipzig. Își ia licența în drept și doctoratul în filosofie. Ca student al Facultății de Litere și Filosofie, Brucăr a fost profesor de istorie la Liceul „Libros“, pentru ca, după obținerea licenței, să ocupe catedra de filosofie la Liceul „Cultura“, unde a funcționat până la sfârșitul ultimului război mondial, când a trecut, la aceeași catedră, la Liceul „Matei Basarab“.

Îndelungul contact cu mediul evreiesc - în copilărie și adolescență, ca elev la școala primară „Moria“, apoi ca tânăr profesor la licee evreiești -, dar, mai cu seamă, contactul cu texte tanahice și de filosofie iudaică i-au orientat cercetările spre unul dintre cei mai de seamă gânditori ai neamului său, Baruh Spinoza. Studiul său erudit asupra „spinozismului“ stăruie „asupra elementelor evreiești din filosofia marelui gânditor care s-a străduit să dea monoteismului iudaic „abstract“ o consistentă panteistă („nihil sine deo“) iar „poruncilor biblice“, una strict etică. Și, chiar dacă în epocă evreii olandezi l-au afurisit pe Spinoza pentru asemenea „abateri de la Lege“, marele filosof evreu nu a încetat, peste veacuri, să devină un Izvor viu al iudaismului modern, așa cum arată și I. Brucăr.

În 1938, când Brucăr împlinise 50 de ani, intelectualitatea l-a sărbătorit așa cum se cuvenea, omagiul fiind rostit de profesorul Rădulescu-Motru care, în pofida negrii fasciste ce întunecase mințile atâtor oameni de valoare, a ținut să fie alături de ceilalți vorbitori - dr. Niemirower, dr. M.A. Halevy, Miron Grindea, directorul revistei „Adam“ ș.a. - spre a sublinia că sărbătoritul are „o complexă structură de gânditor, deopotrivă profund cunoscător și comentator al *Cabalei* și al cărții *Zohar*, ca și al concepțiilor lui Spinoza, Kant și Bergson.

Iosif Brucăr își afirmă astfel iudaitatea sa ca intelectual și om de

conștiință. În același timp, însă, și integrarea sa profundă în cultura românească. Căci teza sa de doctorat în filosofie, în 1930, cu tema „Filosofia lui Spinoza“, a însemnat o cotitură în afirmarea sa în filosofia românească pentru care a și obținut „Magna cum laudae“, publicarea ei în Editura „Societății Române de Filosofie“ și Premiul „Vasile Adamachi“ din partea Academiei Române.

De asemenea, este de relevat că aproape jumătate dintre operele și studiile sale privesc autori români și lucrări românești de filosofie ale unor Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Lucian Blaga, Petre Andrei, N. Bagdasar, Dim. Gusti, Tudor Vianu, G.G. Antonescu, P.P. Negulescu.

Pe plan iudaic, încă din 1919, începuse editarea, pe cont propriu și sub direcția sa, a revistei „Lumea evree“, care a provocat o serioasă mișcare intelectuală. Au colaborat condeie de autentică spiritualitate: Gala Galaction, dr. J. Niemirower, H.H. Streitman, Marcel Breslașu, Iacob Gropper, Barbu Lăzăreanu, H. Sanielevici, Barbu Nemțeanu, I. Peltz, B. Fundoianu, F. Aderca ș.a. Revista bilunară a atacat, cu temeritate și competență, problemele cruciale ale momentului istoric de după sfârșitul primului război mondial. Brucăr a adăpostit în paginile revistei sale vasta literatură idiș, în traducerea celor mai competente condeie românești.

Dar activitatea sa remarcabilă - pe lângă cea de moderator și organizator al unor dezbateri iudaice - s-a dovedit a fi cea de conducător al Institutului de Cultură de pe lângă Templul Coral, unde, încă de la înființarea sa, în 1936, și până în 1947, a reușit să reunească în jurul acestei instituții floarea iudaismului român: de la Niemirower, Horia Carp, M. Schwarzfeld până la Th. Löwenstein ș.a. [...] Definitiv

concludentă pentru prestigiul intelectual de care se bucura Brucăr este invitația Academiei Române, ce i-a fost adresată în 1939, de a reconsidera opera capitală a lui Titu Maiorescu: „Logica“, apărută în 1876. Brucăr a scris atunci (în ianuarie 1940) amplul său *Studiu introductiv*, care, împreună cu notele sale lămuritoare, ocupă jumătate din volumul apărut.

I. Brucăr a fost colaborator constant la toate revistele românești de prestigiu („România literară“ a lui L. Rebreanu, „Bilet de papagal“ a lui T. Arghezi, „Adam“ a lui I. Ludo și M. Grindea, „Noua Revistă Română“ a lui Motru), conferențiar de ținută la Cercul de Studii al Asociației titraților evrei „Unirea“, a semnat regulat, după ultimul război mondial, „Cronica ideilor“ la ziarul „Libertatea“. În curând, după 1948, asupra „filosofului burghez Iosif Brucăr se va așterne... uitarea marxist-leninistă.

O acțiune meritorie, având drept scop de a scoate din uitare personalitatea filosofului evreu, a fost Simpozionul care a avut loc la Biblioteca Templului Coral (1996), unde intelectuali de seamă, evrei și români, au subliniat, mai ales, preocupările filosofice ale lui Brucăr, atât în operele apărute, cât și în cele rămase în manuscris. În dezbaterile organizate de Comisia de Studii pentru Cultura Evreilor din România a F.C.E.R. au conferențiat despre filosofia lui Brucăr: dr. în filosofie Adela Becleanu-Iancu, dr. Gh. Epure, etnosociologul Hary Kuller și publicistul Ţicu Goldstein.

Cine a avut ocazia să citească unele scrisori adresate de Brucăr lui Enric Furtună - mă refer, în special, la cea datată 6 martie 1956 - , poate să-și dea seama de varietatea preocupărilor sale, proiectele și planurile privind activitatea filosofilor români, aprofundarea ideii de apropiere între gândirea elină și cea evreiască [...].

În încheiere, trebuie să relev cu măhnire că acest filosof evreu, înzestrat și cu har pedagogic, nu a izbutit într-o viață de om să devină cadru universitar, mai întâi înainte de 1940, pentru că era evreu, apoi după 1944, pentru că era prea evreu, cu trecutul său... spinozist-iudaic. În toți anii comunismului, opera sa nu a mai fost reeditată.

HARY KULLER

Cel mai cunoscut evreu sefard de după Maimonide, Isaac Abrabanel (1437-1508) a fost o personalitate politică a vremii sale, fiind responsabil cu finanțele regatelor Portugaliei și Spaniei. După expulzarea evreilor din Spania a fost primit cu tot respectul la Napoli, unde a devenit ministru al regelui Ferdinand. Credința lui Abrabanel în „poporul ales“ i-a insuflat lui și celor din jurul său stabilitate și tărie morală, fără a profita de poziția sa. „Succesele dispar ca vântul. Studiul rămâne“, spunea Abrabanel, care a păstrat mereu lângă el Tora. I-au fost model Chasdai ibn Șapur, Samuel Hamaghid. Abrabanel a fost cel care i-a îndemnat pe evrei să nu se convertească, preferând exilul. A scris 24 de cărți pe teme iudaice, istorie biblică, filosofie, continuând tradiția lăsată de Maimonide, Rași ș.a. Într-o autobiografie a scris că se trage din Casa regelui David, că familia sa a venit în Spania în sec. VI î.e.a., după distrugerea Primului Templu. Este posibil. În 1391 e.a., familia s-a mutat în Portugalia, ca urmare a unor

## Don Isaac Abrabanel

masacre împotriva evreilor spanioli, la instigația dominicanilor (printre ei și evrei convertiți). Din acel an a început degradarea relațiilor evreo-spaniole, culminând cu expulzarea din 1492. Abrabanel și-a trăit ultimele decenii de viață la Napoli, Monopoli și Veneția, ocupând mereu posturi importante.

Dintre scrierile sale menționăm: *Coroana Patriarhilor*, *Fântâna Salvării*, *Salvarea lui Mesia*, *Vestitorul salvării*. Fiul său, Iuda (sau Leone Ebreo), a scris *Dialog despre iubire* (în latină), iubirea fiind însuși Dumnezeu. Răspunsul la Edictul de Expulzare, adresat regilor spanioli Ferdinand și Isabela, este unul dintre cele mai expresive texte evreiești din Evul Mediu, din care oricine poate reține înaltul simț de dreptate și demnitate ce l-a caracterizat pe don Isaac Abrabanel. Reproșul este tranșant: „Ați disprețuit marea știință, respectând doar puterea. Noi respectăm arta cunoașterii“. Sunt cuvinte cu valabilitate în orice epocă și pentru orice popor.

BORIS MARIAN

## Cronologie istorică

Referindu-se la importanța studierii istoriei evreilor, Moses Schwarzfild scria cu aproximativ 150 de ani în urmă: „Când urmărim istoria evreilor vom să înțelegem trecutul și să ni-l înțelegem și alții. Ridicând vălul ce acoperă trecutul evreilor din România se va adăuga o verigă nouă la lanțul comun al istoriei universale a israeliților“. Pentru cunoașterea acestei istorii sunt relevante variate izvoare și informații. Aici și acum ne propunem să evocăm o suită de date „jubiliare“, care marchează fapte și evenimente semnificative pentru devenirea evreimii pe meleagurile românești (din lipsă de spațiu, am selectat doar câteva evenimente din secolele XIX-XX).

- 1836. „O breaslă de evrei din București (a croitorilor), temători de Dumnezeu, și-au fâurit un locaș de rugă numărându-l „Ahdut Kodeș“ - „Sfânta Unire a Sufletelor“ (astăzi găzduiește Muzeul de Istorie a Comunităților Evreiești din România).

- 1841, noiembrie 27. Prima atestare documentară a stabilirii lui „Iulius Barasch“ în București. A fost medic, naturalist, literat și profesor. Unul dintre principalii fondatori ai iluminismului evreiesc în România.

- 1846, februarie. Domnitorul Moldovei emite un hrisov special de aprobare a cererii obștei evreilor din Galați de a strânge bani în vederea construirii unui spital.

- 1846, mai 23. Apare în presa din Cluj un protest al Comunității evreiești din Alba Iulia împotriva acuzației de omor ritual, care s-a dovedit o prejudecată lipsită de orice temei.

- 1846. Se adoptă Statutul Comunității - „Sinagoga Mare din București“.

- 1851, iunie 25. Jurnalul Eforiei școlilor din București se referă la „înființarea unei școli regulate pentru învățătura tinerimei israelite“.

- 1856, iulie 10. Se înregistrează primul memoriu al notabililor comunității evreiești din Iași prin care cer drepturi egale cu creștinii.

- 1861. Apare la Paris broșura *L'Emancipation Israelite en Roumanie*. Deși nesemnată, se știe că autorul este dr. Iuliu Barasch.

- 1866, iunie 18/30. Exact când se comemora căderea zidurilor Ierusalimului (17 Tamuz), la București, Parlamentul vota articolul 7 din Constituție prin care se stipula că străinii necreștini nu pot dobândi cetățenia română.

- 1881, mai 11. Organizația evreiești din România participă la ceremonia de încoronare a regelui Carol I cu un car alegoric care „închipuia încoronarea regelui Solomon. Evenimentul a stârnit admirația participanților“.

LYA BENJAMIN

Continuare în pag. 12

## DIVREI TORA

REFLECȚII BIBLICE  
de ing. BARUCH TERCATIN

Anul acesta, PESAH se celebrează între zilele de 13-20 aprilie. În zilele de Pesah nu citim o pericopă obișnuită, ci capitole speciale din Tora, care se ocupă de această sărbătoare a ieșirii din Egipt și culminează, în a șaptea zi, cu citirea vestitei cântări a lui Moșe: *Az iașir Moșe*.

Ajunul Pesahului este cu totul altfel decât orice alt ajun de sărbătoare. Vom reda câteva povestiri hasidice legate de acest eveniment.

Rabi Levy din Berdicev a mers în piață în ajun de Pesah.

Ajun de Pesah

Trecuseră multe ore după interzicerea *hametului* (pâine din aluat dospit). El s-a adresat unui negustor și i-a spus că are nevoie de făină de măsline.

„În ajun de Pesah, a venit un nevoiaș să-l întrebe dacă poate face binecuvântarea celor patru pahare în seara de Seder cu lapte în loc de vin. El i-a mai spus că nu are suficienți bani pentru vin. Țadikul a răspuns că e permis, dar totuși ar trebui să fie vin, așa cum este prescrist.“

Rabi Levi Ițhac din Berdicev

„În ajun de Pesah, a venit un nevoiaș să-l întrebe dacă poate face binecuvântarea celor patru pahare în seara de Seder cu lapte în loc de vin. El i-a mai spus că nu are suficienți bani pentru vin. Țadikul a răspuns că e permis, dar totuși ar trebui să fie vin, așa cum este prescrist.“

Cele zece plăgi

Se obișnuiește ca în prima și a doua seară de Seder, la masă, când citim despre cele zece plăgi, să stropim puțin din paharul cu vin. Ne putem întreba de ce? Răspunsul comentatorilor este că vinul ne înveselește, dar când citim că un popor întreg, poporul egiptean, a fost pedepsit, deși i s-a convenit pedeapsa, totuși bucuria nu poate fi completă.